

ΑΣΕΠ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ 2009

Κλάδος: ΠΕ 60 Νηπιαγωγών

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ – ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ

ΕΡΩΤΗΜΑ 1ο

Μια ανάλογη δραστηριότητα στην τάξη του νηπιαγωγείου θα μπορούσε να ξεκινήσει με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους, με την αξιοποίηση ποικίλων εναυσμάτων που παρουσιάζονται στην καθημερινή σχολική ζωή. Η δραστηριότητα που παρουσιάζεται είναι ενδεικτική.

Στη συγκεκριμένη παρουσίαση η δραστηριότητα εισάγεται με τη βοήθεια της κούκλας της τάξης.

‘Εναλλαγή μέρας - νύχτας’

Μαθησιακές Επιδιώξεις

Να γνωρίσουν τα παιδιά ότι η εναλλαγή μέρας-νύχτας οφείλεται στην περιστροφή της γης γύρω από τον άξονά της.

Υλικά: Βιβλία σχετικά με το θέμα, διαδίκτυο, Η/Υ, DVD, χαρτιά, μολύβια, μαρκαδόροι, υδρόγειος σφαίρα, σφαιρικό φωτιστικό, τέσσερις μικρές υδρόγειοι σφαίρες, τέσσερις φακοί, αυτοκόλλητα χαρτιά.

Ενδεικτική Περιγραφή

Ο εκπαιδευτικός με τη βοήθεια της κούκλας της τάξης εισάγει τα παιδιά στο θέμα. Η κούκλα αφηγείται στα παιδιά το πρόβλημά της –*πήρε τηλέφωνο σε μία φίλη της που ζει στην Αμερική πριν λίγη ώρα και εκείνη της είπε πως ήταν νύχτα και κοιμόταν και πως το τηλεφώνημα την ξύπνησε.*

Η κούκλα απορημένη ρωτάει τα παιδιά αν είναι μέρα ή νύχτα, αν σε όλη τη γη είναι μέρα ή νύχτα, πώς γίνεται η μέρα και η νύχτα.

Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τα παιδιά να διατυπώσουν τις απόψεις τους, τις εμπειρίες τους, να κάνουν υποθέσεις για το τι μπορεί να συμβαίνει, αν σε όλη τη γη είναι μέρα ή νύχτα, πώς δημιουργείται η μέρα και η νύχτα.

Στη συνέχεια τα παιδιά καλούνται να ελέγξουν τις υποθέσεις τους.

Χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες και η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να βρει απαντήσεις στα ερωτήματα που προέκυψαν μέσα από διαφορετικές πηγές (σε κάθε ομάδα υπάρχει και κάποιο παιδί από την Αλβανία).

Μία ομάδα αναλαμβάνει να ψάξει σε βιβλία και σχετικά περιοδικά, άλλη ομάδα στο διαδίκτυο, κάποια άλλα παιδιά παρακολουθούν ένα σχετικό ντοκιμαντέρ. Κάθε ομάδα σημειώνει με όποιον τρόπο μπορεί τις απαντήσεις στα αρχικά ερωτήματα.

Μία άλλη ομάδα παιδιών με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού ελέγχει τις υποθέσεις που είχε κάνει με την υλοποίηση ενός πειράματος. Μία υδρόγειος σφαίρα με πολιτικό χάρτη και ένα κίτρινο σφαιρικό φωτιστικό τοποθετούνται σε κάποια απόσταση μεταξύ τους. Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να αναγνωρίσουν τη γη και τον ήλιο και στη συνέχεια περιστρέφει αργά την υδρόγειο γύρω από τον άξονα της συζητώντας με τα παιδιά για την περιστροφή της γης γύρω από τον εαυτό της.

Καλεί τα παιδιά να εντοπίσουν την Ελλάδα, να τοποθετήσουν ένα χρωματιστό χαρτάκι και περιστρέφει τη σφαίρα έτσι ώστε η Ελλάδα να βρίσκεται απέναντι από το σφαιρικό φωτιστικό και να φωτίζεται εμφανώς.

Προτρέπει τα παιδιά να αναφέρουν αν στην Ελλάδα είναι μέρα ή νύχτα. Καθώς η περιοχή είναι εμφανώς φωτισμένη αξιοποιεί τις απαντήσεις των παιδιών και οδηγεί τη συζήτηση προς την εκδοχή της 'ημέρας στην Ελλάδα'.

Όταν ο εκπαιδευτικός πειστεί ότι τα παιδιά κατανοούν πράγματι ότι οι ακτίνες του ήλιου φωτίζουν την πλευρά της γης στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα τους ζητάει να αναφέρουν αν την ίδια στιγμή στην διαμετρικά αντίθετη πλευρά της υδρογείου είναι μέρα ή νύχτα.

Καθώς το μέρος δεν φωτίζεται εμφανώς από τον ήλιο ο εκπαιδευτικός οδηγεί τη συζήτηση σε γενικεύσεις του τύπου πότε ένας τόπος έχει μέρα και πότε νύχτα.

Επίσης ζητάει από κάποια παιδιά να δείξουν πότε έχει νύχτα η Ελλάδα και να χειριστούν την υδρόγειο έτσι ώστε σε κάποιες περιοχές να έχουμε μέρα και νύχτα διαδοχικά. Όταν κάποια παιδιά συναντούν δυσκολίες προτείνουμε σε άλλα να τα βοηθήσουν οδηγώντας τα στην αναγκαία σχηματοποίηση.

Όταν όλες οι ομάδες τελειώσουν τη διαδικασία διερεύνησής τους συγκεντρώνονται και η μία παρουσιάζει στην άλλη τα συμπεράσματα στα οποία έχει καταλήξει, ενώ συγχρόνως σχολιάζει τις δυσκολίες που αντιμετώπισε.

Τα παιδιά καλούνται να εξηγήσουν στη φίλη τους πως γίνεται η μέρα και η νύχτα και για ποιο λόγο προέκυψε το πρόβλημα στο τηλέφωνο. Εκείνη τους ευχαριστεί, αναρωτιέται όμως πως λέγεται η μέρα και η νύχτα στα αλβανικά...

Συνεχίζει ρωτώντας αν όταν έχει στην Ελλάδα μέρα έχει και στην Αλβανία,

αν όταν τα παιδιά στην Ελλάδα κοιμούνται, κοιμούνται και τα παιδιά στην Αλβανία...

Ο καινούριος προβληματισμός οδηγεί σε διατύπωση υποθέσεων, συζήτηση, επιχειρηματολογία.

Τα παιδιά χωρισμένα στις ίδιες ομάδες προτρέπονται να πειραματιστούν με μια μικρή υδρόγειο σφαίρα, ένα φακό.

Η κάθε ομάδα πρέπει να εντοπίσει την Αλβανία και την Ελλάδα στο χάρτη να βάλει αυτοκόλλητα χαρτάκια διαφορετικού χρώματος και στη συνέχεια με τη βοήθεια του φακού να ελέγξει τις υποθέσεις που είχε κάνει και να οδηγηθεί σε κάποιες διαπιστώσεις. Η κάθε ομάδα επιλέγει τον τρόπο με τον οποίο θα παρουσιάσει τις διαπιστώσεις της στην άλλη (λόγο, ζωγραφική, παντομίμα...). Συγκρίνουν τα αποτελέσματα αν συμφωνούν μεταξύ τους ή όχι και γιατί

Η δραστηριότητα μπορεί να συνεχιστεί με ένα κινητικό παιχνίδι. Τα παιδιά χωρίζονται σε ζευγάρια και πιάνονται 'πλάτη με πλάτη'. Το ένα ζευγάρι αναπαριστά τον ήλιο και τοποθετείται σε ένα κεντρικό σημείο της αυλής και τα υπόλοιπα τη γη και άλλους πλανήτες. Τα ζευγάρια περιστρέφονται γύρω από τον εαυτό τους και με το άκουσμα κάπου ήχου που έχει προσυμφωνηθεί μένουν ακίνητα και κάθε ζευγάρι πρέπει να λέει από ποια πλευρά έχει μέρα και από ποιά νύχτα (όποιο παιδί κοιτάζει τον ήλιο έχει μέρα ενώ όποιο έχει στραμμένη την πλάτη έχει νύχτα). Όταν κάποιο ζευγάρι κάνει λάθος βγαίνει από το παιχνίδι.

Πιθανή συνέχεια

- συζήτηση σχετική με τις δραστηριότητες των ανθρώπων τη μέρα και τη νύχτα,
- δραματοποίηση αυτών των δραστηριοτήτων
- κολάζ που θα παρουσιάζει το φαινόμενο της μέρας και της νύχτας στη γη

Στα πλαίσια της κατασκευής του κολάζ τα παιδιά μπορούν να χωριστούν σε τέσσερις ομάδες οι οποίες θα αναλάβουν να ζωγραφίσουν

α' ανθρώπους την ημέρα, β' ανθρώπους τη νύχτα, γ' τη γη, δ' τον ήλιο.

Η δημιουργία και η σύνθεση του κολάζ δίνει την ευκαιρία για συζητήσεις

και προβληματισμούς όπως: το σχήμα γης/ήλιου, η σχέση μεγέθους γης/ήλιου, η θέση του ήλιου και κατ' αναλογία η θέση που θα τοποθετηθούν οι άνθρωποι που έχουν μέρα ή νύχτα.

Αξιολόγηση

Ο εκπαιδευτικός σε όλη την πορεία της δραστηριότητας παρατηρεί προσεκτικά και καταγράφει ό,τι θεωρεί σημαντικό, επικεντρώνοντας την προσοχή της στα ακόλουθα σημεία:

- αν τα παιδιά αντιλήφθηκαν τη διαδικασία της δημιουργίας της ημέρας και της νύχτας και συγκεκριμένα αν αντιλήφθηκαν ότι η εναλλαγή ημέρας και νύχτας οφείλεται στην περιστροφή της γης γύρω από τον άξονά της.

Είναι γνωστό ότι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η παιδική σκέψη σχετικά με το συγκεκριμένο φαινόμενο είναι ότι δεν γνωρίζουν τα σχετικά με την περιστροφή της γης γύρω από τον εαυτό της, δεν αντιμετωπίζουν ως σύστημα τη γη και τον ήλιο με αποτέλεσμα να αποδίδουν την εναλλαγή της ημέρας και της νύχτας στη μετακίνηση του ήλιου πίσω από τα βουνά ή σε άλλες χώρες.

- Ελέγχει αν οι επιδιώξεις ανταποκρίνονταν στις ικανότητες και δυνατότητες των συγκεκριμένων παιδιών, αν υπήρχαν παιδιά που δεν συμμετείχαν στις δραστηριότητες και πού οφείλονταν η στάση τους αυτή,
- αν τα παιδιά από την Αλβανία κατανόησαν το φαινόμενο, αν εκφράστηκαν λεκτικά ή με κάποιον άλλο τρόπο,
- αν μπόρεσαν τα παιδιά σε όλες τις ομάδες να συνεργαστούν,
- αν μπόρεσαν να αιτιολογήσουν αποτελεσματικά τις επιλογές τους, τις απόψεις τους,
- αν το θέμα ανταποκρινόταν στις προϋπάρχουσες εμπειρίες, γνώσεις και ενδιαφέροντά τους, αν έδωσε ερεθίσματα για σκέψη, προβληματισμό...
- αν οι δραστηριότητες που επέλεξε και οι χειρισμοί που ακολούθησε έδωσαν ευκαιρίες στα παιδιά να παρατηρήσουν, να προβληματιστούν, να διατυπώσουν υποθέσεις, να συγκρίνουν, να ανακαλύψουν γνώσεις, να εκφραστούν, να χρησιμοποιήσουν νέες λέξεις και έννοιες σχετικές με το θέμα.
- Ελέγχει αν το εποπτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε προσέλκυσε την προσοχή των παιδιών, έδωσε ερεθίσματα στη σκέψη τους,
- αν οι οδηγίες που έδωσε ήταν σαφείς, κατανοητές, υποβοηθητικές,
- αν τα παιδιά βίωσαν ευχάριστα και δημιουργικά τις δραστηριότητες,
- ποιά ήταν η παιδαγωγική ατμόσφαιρα που επικρατούσε.

Επιστημονική τεκμηρίωση

Οι επιλογές που κάνει ο εκπαιδευτικός κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση της δραστηριότητας που παρουσιάστηκε, προέρχονται από το ΔΕΠΠΣ και είναι προφανές ότι στηρίζονται στο θεωρητικό πλαίσιο με βάση το οποίο αυτό έχει σχεδιαστεί. Απόψεις του Piaget, του Vygotsky, του Gardner και του Bruner διαφαίνονται πίσω από τις μεθοδολογικές προτάσεις του. Η ενεργός οικοδόμηση της γνώσης από το παιδί, η ζώνη επικείμενης ανάπτυξης, η σπουδαιότητα των διηλικιακών ομάδων και της αλληλεπίδρασης

στα πλαίσια της μάθησης, οι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους μαθαίνουν οι άνθρωποι, η ανακαλυπτική μάθηση, η σπουδαιότητα του παιχνιδιού προσδιορίζουν τους τρόπους με τους οποίους μαθαίνει ένα παιδί και καθορίζουν τις επιλογές του εκπαιδευτικού.

Επίσης καθώς το ΔΕΠΠΣ βασίζεται στη διαθεματική προσέγγιση της γνώσης διδακτικές αρχές όπως η αρχή της παιδοκεντρικότητας, της αυτενέργειας, της συνδιερεύνησης, της παροχής πληροφοριών και της ολιστικής προσέγγισης προωθούν τους σκοπούς της και επηρεάζουν το σχεδιασμό της μαθησιακής διαδικασίας.

Κατά το σχεδιασμό μιας δραστηριότητας 'επί χάρτου' ο εκπαιδευτικός καλείται να συνυπολογίσει και ένα πλήθος παραγόντων που μπορούν να επηρεάσουν το μαθησιακό αποτέλεσμα. Ο συνολικός αριθμός των παιδιών της τάξης του, παιδιά από άλλες χώρες, η δυνατότητα εργασίας σε μικρές ομάδες, οι προηγούμενες εμπειρίες, δυνατότητες, κλίσεις και ενδιαφέροντα των παιδιών όπως επίσης θέματα οργάνωσης του χώρου, καταλληλότητας των υλικών, τοπικές συνθήκες είναι κάποιοι από τους παράγοντες αυτούς. Οι δραστηριότητες που σχεδιάζει πρέπει να είναι αναπτυξιακά κατάλληλες, ενδιαφέρουσες και με νόημα έτσι ώστε να καταφέρουν όχι μόνο να κινητοποιήσουν το ενδιαφέρον των διαφορετικών παιδιών αλλά και να το διατηρήσουν οδηγώντας τα παιδιά στην κατάκτηση της γνώσης.

Ως προς την εισαγωγή στο θέμα

- Ο εκπαιδευτικός επιλέγει να χρησιμοποιήσει την κούκλα της τάξης καθώς γνωρίζει ότι είναι ιδιαίτερα αγαπητή στα παιδιά και μπορεί να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον τους. Η κούκλα αυτή δεν τον υποκαθιστά αλλά λειτουργεί περισσότερο ως αναφορά, δημιουργώντας μια ξεχωριστή σχέση με τα παιδιά. Είναι πιθανό η σχέση αυτή να λειτουργήσει ενθαρρυντικά στα παιδιά από την Αλβανία και να εκφραστούν λεκτικά ή και μη λεκτικά (ΔΕΠΠΣ).
- Οι αρχικές ερωτήσεις που διατυπώνει κατά την εισαγωγή στο θέμα της δραστηριότητας του δίνουν τη δυνατότητα να ελέγξει τις προϋπάρχουσες γνώσεις, αντιλήψεις, εμπειρίες των παιδιών και με βάση αυτές να κινηθεί στη συνέχεια οδηγώντας με κατάλληλες παρεμβάσεις σε πιθανή γνωστική σύγκρουση και αναδόμηση των υπαρχόντων νοητικών σχημάτων ή ακόμη σε καλύτερη οργάνωση και ισχυροποίηση των ήδη υπαρχόντων (ΔΕΠΠΣ, Piaget).
- Δίνει την ευκαιρία στα παιδιά από την Αλβανία να εκφραστούν, δεν διορθώνει τα λάθη τους, ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους έστω και με μη λεκτικούς τρόπους. Είναι πολύ σημαντικό να δίνονται στα αλλόγλωσσα παιδιά ευκαιρίες για αλληλεπίδραση και ελεύθερη έκφραση (ΔΕΠΠΣ).

Στο πλαίσιο της επεξεργασίας του θέματος

Ενθαρρύνει τα παιδιά να απαντήσουν στα ερωτήματα που έχουν τεθεί μέσα από διερευνήσεις σε ποικίλες πηγές. Δημιουργεί ανομοιογενείς ομάδες, φροντίζοντας να υπάρχει σε κάθε ομάδα ένα παιδί τουλάχιστον από την Αλβανία. Οι ομάδες είναι των τεσσάρων ατόμων εκτός από μία που είναι των τριών ατόμων.

- Η διατύπωση υποθέσεων από τα παιδιά για το φαινόμενο της εναλλαγής της ημέρας και της νύχτας και ο έλεγχος των υποθέσεων τους μέσα από διερευνητικές διαδικασίες καλλιεργεί τον επιστημονικό τρόπο σκέψης και τον επιστημονικό τρόπο εργασίας - η διατύπωση και ο έλεγχος των υποθέσεων αποτελεί επιστημονική πρακτική (ΔΕΠΠΣ).
- Η ενεργός εμπλοκή των παιδιών στην αναζήτηση των απαντήσεων προωθεί την αυτονομία τους καθώς τα παιδιά μαθαίνουν πως να μαθαίνουν (ΔΕΠΠΣ).
- Η συμμετοχή τους σε μεικτές ομάδες ενισχύει την επικοινωνία, τη συνεργασία, τη μάθηση (ΔΕΠΠΣ, Vygotsky).
- Η διερεύνηση των παιδιών σε βιβλιογραφικές πηγές καλλιεργεί τη θετική στάση προς τη μάθηση καθώς τα παιδιά αντιλαμβάνονται την αξία των βιβλίων.
- Η χρήση της τεχνολογίας προωθεί τον τεχνολογικό εγγραμματισμό (ΔΕΠΠΣ).
- Οι λεκτικές ανταλλαγές των παιδιών μπροστά στον υπολογιστή ευνοούν την ανάπτυξη προφορικής επικοινωνίας υψηλού επιπέδου ενώ δίνουν τη δυνατότητα σε παιδιά που δεν είχαν ανάλογες εμπειρίες (σχετικά με τη χρήση του Η/Υ) να αποκτήσουν (ΔΕΠΠΣ).
- Η περιγραφή της διαδικασίας του πειράματος και του φαινομένου της εναλλαγής ημέρας/νύχτας βοηθάει στην καλύτερη κατανόηση του φαινομένου (ΔΕΠΠΣ).
- Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων στα οποία κατέληξε κάθε ομάδα μετά από τη διερεύνηση και τον έλεγχο των αρχικών τους υποθέσεων διευκολύνει τη μεταφορά των γνώσεων που απέκτησαν στην ολομέλεια (ΔΕΠΠΣ, επικοινωνιακή βιωματική διδασκαλία).

Τα παιδιά οδηγούνται στην επισημοποίηση της γνώσης που απέκτησαν δίνοντας απαντήσεις στα αρχικά ερωτήματα της κούκλας.

Νέα ερωτήματα τίθενται που αφορούν την Αλβανία και τη διερεύνηση του φαινομένου σε σχέση με αυτήν. Οι ομάδες συνεχίζουν να λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο.

- Αυτή η νέα τροπή στη δραστηριότητα κάνει τα παιδιά από την Αλβανία να νιώθουν αποδεκτά για την καταγωγή και τη γλώσσα τους καθώς δίνεται αξία σε αυτήν (ΔΕΠΠΣ).

- Ο εντοπισμός των λέξεων Ελλάδα και Αλβανία εξοικειώνει τα παιδιά με την ανάγνωση λέξεων σε ένα πλαίσιο που έχει νόημα (ΔΕΠΠΣ)
- Η διατύπωση υποθέσεων και ο έλεγχός τους μέσα από το πείραμα εξοικειώνει τα παιδιά με τον επιστημονικό τρόπο σκέψης και εργασίας (ΔΕΠΠΣ)
- Η δουλειά σε ομάδες ευνοεί τη συνεργασία, την ανταλλαγή απόψεων σε ένα κλίμα ελευθερίας ενώ το πείραμα με την υδρόγειο σφαίρα και το φακό θα εξασφαλίσει την ενεργό συμμετοχή και τον πειραματισμό των παιδιών (ΔΕΠΠΣ, Vygotsky, επικοινωνιακή βιωματική διδασκαλία).
- Η καταγραφή των παρατηρήσεων και των συμπερασμάτων στα οποία καταλήγουν τα παιδιά μέσα από την εμπλοκή τους στο πείραμα και η παρουσίασή τους με όποιο τρόπο θέλουν ενθαρρύνει όλα τα παιδιά να συμμετάσχουν ανάλογα με τις δυνατότητες, ικανότητες, ενδιαφέροντα (ΔΕΠΠΣ, Gardner).

Το κινητικό παιχνίδι χρησιμοποιείται ως μέσο για την προσέγγιση εννοιών (ΔΕΠΠΣ) και

- ευνοεί τη συνεργασία ανάμεσα στα παιδιά, διευκολύνει την επικοινωνία ανάμεσα στα παιδιά από την Ελλάδα και την Αλβανία -ο εκπαιδευτικός φροντίζει κάθε παιδί από την Αλβανία να είναι με κάποιο παιδί από την Ελλάδα έτσι ώστε να προκύψουν λεκτικές ανταλλαγές σε ένα κλίμα ελευθερίας,
- δίνει τη δυνατότητα να βιώσουν τα παιδιά την περιστροφική κίνηση της γης και να αντιληφθούν καλύτερα το φαινόμενο της εναλλαγής ημέρας/νύχτας,
- ψυχαγωγεί τα παιδιά,
- ευνοεί τον έλεγχο της κατανόησης ή όχι του φαινομένου από τα παιδιά μέσα σε ένα ευχάριστο κλίμα.

Αξιολόγηση

Βασικός σκοπός της αξιολόγησης στο νηπιαγωγείο είναι η ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με στόχο τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης καθώς και την εξαγωγή απαραίτητων πληροφοριών για το σχεδιασμό κατάλληλων παρεμβάσεων (ΔΕΠΠΣ)

Η αξιολόγηση στο νηπιαγωγείο είναι

Αρχική: πραγματοποιείται στην αρχή για τον έλεγχο των αρχικών ιδεών, γνώσεων, εμπειριών των παιδιών, έτσι ώστε ο εκπαιδευτικός να προχωρήσει στην επεξεργασία του θέματος με βάση αυτά που γνωρίζουν τα παιδιά.

- Στη δραστηριότητα που παρουσιάστηκε η αρχική αξιολόγηση γίνεται με τις ερωτήσεις που τίθενται στα παιδιά στα πλαίσια της εισαγωγής στο θέμα και

αφορούν τις γνώσεις και αντιλήψεις τους σχετικά με το φαινόμενο της εναλλαγής της μέρας και της νύχτας.

Διαμορφωτική : πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας. Ο εκπαιδευτικός σε όλη την πορεία της δραστηριότητας παρατηρεί και καταγράφει (όσο είναι αυτό δυνατό) την πορεία της δραστηριότητας για να επέμβει αν χρειαστεί διορθωτικά, βοηθητικά, συντονιστικά. Η παρατήρηση αυτή του δίνει πολύτιμες πληροφορίες και για έναν επόμενο σχεδιασμό.

- Στην συγκεκριμένη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός σε όλη τη διάρκεια παρατηρεί την κατανόηση ή όχι του φαινομένου εναλλαγής ημέρας/νύχτας από τα παιδιά. Σημεία της δραστηριότητας που μπορούν να τον βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση είναι:
  - η παρουσίαση των συμπερασμάτων της κάθε ομάδας,
  - η περιγραφή της διαδικασίας που ακολούθησαν, οι δυσκολίες που είχαν
  - οι καταγραφές ή οι αναπαραστάσεις που επέλεξαν,
  - οι απαντήσεις τους στην κούκλα της τάξης
  - οι απαντήσεις τους στο κινητικό παιχνίδι.
- Αν διαπιστώσει ότι κάποια παιδιά δυσκολεύονται σε ορισμένα σημεία στην κατανόηση του φαινομένου μπορεί μέσω εξατομικευμένης διδασκαλίας να βοηθήσει ατομικά τα παιδιά.
- Αν διαπιστώσει ότι τα περισσότερα παιδιά δεν κατανόησαν το φαινόμενο της εναλλαγής ημέρας και νύχτας θα επανέλθει με νέες δραστηριότητες και τις ίδιες επιδιώξεις μελλοντικά.
- Παρατηρεί επίσης τη δυνατότητα συνεργασίας, την ισότιμη συμμετοχή των παιδιών.
- Εφόσον παρουσιαστεί κάποιο πρόβλημα συνεργασίας κατά την υλοποίηση της δραστηριότητας σε κάποια ομάδα λειτουργεί διευκολυντικά.
- Παρατηρεί επίσης την εξέλιξη των διερευνητικών διαδικασιών κάθε ομάδας. Λειτουργεί βοηθητικά, συνδιερευνητικά.
- Αν αντιληφθεί ότι ομάδες δυσκολεύονται στις διερευνήσεις τους μπορεί να λειτουργήσει ως πρότυπο εξηγώντας τη διαδικασία που ακολουθείται.

Τελική: πραγματοποιείται μετά την ολοκλήρωση της δραστηριότητας.

- Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τις παρατηρήσεις και τις καταγραφές του τόσο για να αξιολογήσει την επίτευξη ή όχι των επιδιώξεων που είχαν τεθεί σχετικά με την κατανόηση του φαινομένου της εναλλαγής ημέρας και νύχτας από τα παιδιά όσο και για την αυτοαξιολόγησή του αναφορικά με τις επιλογές του στα πλαίσια του σχεδιασμού και της υλοποίησης της συγκεκριμένης δραστηριότητας.

- Η πορεία της δραστηριότητας,
- η αξιολόγηση της κάθε ομάδας,
- τα έργα των παιδιών

αποτελούν τις εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης που χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός στα πλαίσια της ανατροφοδότησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας και ενός επόμενου σχεδιασμού.

ΕΡΩΤΗΜΑ 2^ο

Το ΔΕΠΠΣ για το Νηπιαγωγείο είναι ένα οργανωμένο σύστημα εργασίας το οποίο σκιαγραφεί το τι θα πρέπει να μάθουν τα παιδιά, τις διαδικασίες με τις οποίες επιτυγχάνονται οι γενικές επιδιώξεις που καθορίζονται και το τι πρέπει να κάνει ο εκπαιδευτικός ενώ ταυτόχρονα θέτει το πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματοποιείται η μάθηση και η διδασκαλία.

Δίνει έμφαση στις διαδικασίες χωρίς να παραγνωρίζει τη σπουδαιότητα των γνώσεων και τοποθετεί το παιδί στο κέντρο των εξελίξεων. Σε αυτό το θεωρητικό πλαίσιο στηρίζεται και η συγγραφή του. Υποστηρίζεται ότι η κατάκτηση της γνώσης είναι μια ενεργητική διαδικασία κατά την οποία τα παιδιά οικοδομούν τη γνώση όταν εμπλέκονται ενεργά (Piaget). Παράλληλα όμως πρόκειται και για μια συμμετοχική διαδικασία όπου τα παιδιά μαθαίνουν μέσα από την αλληλεπίδραση τόσο με το φυσικό όσο και το κοινωνικό περιβάλλον (Vygotsky). Κατά συνέπεια ευνοείται και ενθαρρύνεται η ανάπτυξη αλληλεπιδράσεων των παιδιών μεταξύ τους, με τους ενήλικες, το χώρο και τα υλικά. Καινοτόμες παιδαγωγικές και διδακτικές προσεγγίσεις που εφαρμόστηκαν στο εξωτερικό συνηγορούν υπέρ της συγκρότησης ενός αναπτυξιακού-μαθησιακού περιβάλλοντος το οποίο εστιάζει το ενδιαφέρον του περισσότερο στην προσπάθεια κατάκτησης της γνώσης και στη προώθηση θετικών στάσεων και λιγότερο στο περιεχόμενο

Χαρακτηριστικό του ΔΕΠΠΣ αποτελεί η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης. Η προσέγγιση αυτή:

- ως τρόπος επιλογής και οργάνωσης της γνώσης επιτρέπει την ολιστική προσέγγιση της γνώσης μέσα από τη διερεύνηση θεμάτων, ζητημάτων και προβληματικών καταστάσεων που ενδιαφέρουν τους μαθητές και έχουν σχέση με την κοινωνική πραγματικότητα.
- ως τρόπος διδακτικής προσέγγισης αναπτύσσει κοινωνικογνωστικές στάσεις και δεξιότητες που απαιτεί η σημερινή κοινωνία της γνώσης και καλλιεργεί τη χρήση

πρακτικών όπως ομαδικό πνεύμα εργασίας, διατύπωση και διερεύνηση ερωτημάτων,...

Πολλά από τα χαρακτηριστικά του προγράμματος έχουν σχέση με τον διαθεματικό τρόπο οργάνωσης και προσέγγισης της γνώσης.

Στη συνέχεια παρατίθενται κάποια από αυτά:

- **Η ολιστική προσέγγιση της γνώσης**

Το πρόγραμμα οργανώνεται με βάση:

- θέματα που επιλέγει και σχεδιάζει ο εκπαιδευτικός με βάση τις ανάγκες, τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών
- ορισμένες θεμελιώδεις έννοιες των διαφόρων επιστημών,
- θέματα που αναδύονται από τα ίδια τα παιδιά (σχέδια εργασίας) τα οποία πραγματοποιούν επιλογές που καθορίζουν την εξέλιξή τους και οδηγούνται στην αναζήτηση απαντήσεων μέσα από διερευνητικές διαδικασίες.

Δεν υπάρχει προκαθορισμένη διδακτέα ύλη που πρέπει με τη βοήθεια του θέματος να διδαχθεί. Διδάσκεται ό,τι συνεπάγεται με φυσικό τρόπο η φύση του θέματος και τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Τα προγράμματα που υπάρχουν - Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Γλώσσας, Μαθηματικών, Μελέτης Περιβάλλοντος, Έκφρασης και Δημιουργίας, Πληροφορικής - δεν νοούνται ως διακριτά διδακτικά αντικείμενα και δεν προτείνονται για αυτοτελή διδασκαλία αλλά ως πλαίσιο για τον εκπαιδευτικό, για τον προγραμματισμό και την υλοποίηση δραστηριοτήτων που έχουν νόημα και σκοπό για τα ίδια τα παιδιά. Παράλληλα με τη γνώση καλλιεργούνται δεξιότητες και στάσεις που απαιτούν οι σύγχρονες κοινωνίες της γνώσης.

Η Γλώσσα, η Επικοινωνία (αλληλεπίδραση και παρουσίαση δεδομένων με πολλούς τρόπους) και η Τεχνολογία διατρέχουν όλα τα προγράμματα και βοηθούν τη διαδικασία της μάθησης αφού αυτή συντελείται με διαδραστικό και πολυαισθητηριακό τρόπο.

- **Η εργασία σε ομάδες**

Οι νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις που προτείνονται στο πρόγραμμα προϋποθέτουν συλλογική δραστηριότητα, αλληλεπιδράσεις, εργασία σε ομάδες. Είναι ένας τρόπος δουλειάς που διαφοροποιεί και αναβαθμίζει τις σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους καθώς και των παιδιών με τους ενήλικους. Η εργασία σε ομάδες αποτελεί μια μορφή οργάνωσης που βελτιώνει την επίδοση των μαθητών, ευνοεί τη μάθηση και προσφέρει ευκαιρίες στον εκπαιδευτικό για μεγαλύτερη βοήθεια και ενίσχυση των μαθητών.

Έτσι συχνά το θέμα που επεξεργάζονται τα παιδιά μπορεί να πάρει τη μορφή ενός προβλήματος το οποίο αναλαμβάνουν σε συμμετοχική βάση να το διερευνήσουν. Κάθε μέλος της ομάδας συμβάλλει με τη δική του μορφή εμπειρίας στην κοινή εργασία ενώ οι ομάδες μοιράζονται τις εμπειρίες τους και μαθαίνουν η μία από την άλλη.

- **Το παιχνίδι.**

Το ΔΕΠΠΣ δίνει έμφαση στο παιχνίδι τονίζοντας το σημαντικό του ρόλο στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού και στη μαθησιακή διαδικασία. Αναφέρεται ότι μέσα από το παιχνίδι, το οποίο εμφανίζεται με πολλές μορφές, το παιδί αναπτύσσεται, πειραματίζεται, ανακαλύπτει τις ιδιότητες των υλικών, ασκεί τις επικοινωνιακές και κοινωνικές δεξιότητες, αντιμετωπίζει τους φόβους και μειώνει τα άγχη του.

Περιεχόμενα από διάφορες γνωστικές περιοχές του προγράμματος και συγκεκριμένοι στόχοι μπορούν να προσεγγιστούν με παιχνιδιώδεις δραστηριότητες που είναι ευχάριστες στα παιδιά (π.χ. στα Μαθηματικά κατάκτηση στόχων όπως αρίθμηση, απαρίθμηση, πρόσθεση μπορεί να επιτευχθεί μέσα από επιτραπέζια παιχνίδια ή παραδοσιακά παιχνίδια στην αυλή)

- **Επίλυση προβλημάτων**

Οι νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις αναφέρονται σε μια ευρεία ποικιλία μορφών επίλυσης προβλημάτων. Οι προσπάθειες των παιδιών να βρουν απαντήσεις σε ερωτήματα και η αναζήτηση της γνώσης μέσα από διάφορες πηγές αποτελούν προσπάθειες επίλυσης προβλημάτων.

Η επίλυση προβλημάτων μπορεί να οδηγήσει στην αυτονομία, βασικό εφόδιο για το παιδί, καθώς ικανότητες απαραίτητες όπως η ικανότητα να μαθαίνει πως να μαθαίνει, η κριτική σκέψη, η πρωτοβουλία, η επιλογή εναλλακτικών δράσεων...στηρίζονται στην αυτονομία.

- **Η αξιολόγηση**

Σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ βασικός στόχος της αξιολόγησης είναι η ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και ο εντοπισμός των ελλείψεων σε μαθησιακό και ατομικό επίπεδο με σκοπό τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης και της επαγγελματικής ικανότητας του εκπαιδευτικού.

Οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις που προτείνονται στο ΔΕΠΠΣ περιλαμβάνουν στρατηγικές διδασκαλίας που αναδεικνύουν την ενεργητική προσέγγιση της γνώσης, το δημιουργικό διάλογο μεταξύ εκπαιδευτικού και παιδιών και παιδιών μεταξύ τους, την ανάπτυξη ομαδοσυνεργατικών μοντέλων. Οι τεχνικές αξιολόγησης που ταιριάζουν είναι οι

εναλλακτικές οι οποίες πέρα από τη διερεύνηση του γνωστικού αποτελέσματος δίνουν έμφαση στην ικανότητα διαχείρισης της γνώσης και στην πολλαπλή εφαρμογή της.

Τέτοιες εναλλακτικές τεχνικές για το νηπιαγωγείο είναι η πορεία και τα αποτελέσματα σχεδίων εργασίας, η αξιολόγηση της ομάδας από τα ίδια τα παιδιά συλλογικά, ο φάκελος εργασιών του παιδιού..

Η αξιολόγηση είναι διαρκής και ενσωματώνεται στην καθημερινή διαδικασία. Κατά την αξιολόγηση λαμβάνονται υπόψη τα ατομικά χαρακτηριστικά κάθε παιδιού, οι διαφορές στον τρόπο και το ρυθμό μάθησης, οι αντιλήψεις, επιθυμίες, ικανότητες, ιδιαιτερότητες...

Οι εκπαιδευτικοί παρακολουθούν και καταγράφουν την εξέλιξη των παιδιών μέσα από τη συμμετοχή τους σε διάφορες δραστηριότητες, σχέδια εργασίας, χρήση υλικών, παραγωγή έργων. Παρατηρώντας τα παιδιά μπορούν να συλλέξουν πολύτιμες πληροφορίες για αυτά. Οι τρόποι καταγραφής εξαρτώνται από τον εκπαιδευτικό που επιλέγει αυτούς που θεωρεί πιο αποτελεσματικούς.

- **Η συνεργασία με την οικογένεια**

Έχει αποδειχθεί ερευνητικά ότι ένα εκπαιδευτικό σύστημα έχει καλύτερα αποτελέσματα και το παιδί έχει περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας όταν οι γονείς συνεργάζονται με το σχολείο.

Στη σημερινή εποχή το περιεχόμενο της μάθησης δεν ολοκληρώνεται πια στο σχολείο αλλά ένα μεγάλο μέρος υλοποιείται στο σπίτι ή στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Οι γονείς αποτελούν στοιχείο κλειδί στην ανάπτυξη αυτής της μόρφωσης. Με τη συνεργασία τους αξιοποιούνται και επεκτείνονται οι μαθησιακές δραστηριότητες. Προτείνεται λοιπόν μια γόνιμη και δημιουργική συνεργασία σχολείου-οικογένειας η οποία θα στηρίζεται στο σεβασμό και την αποδοχή.

- **Ο ρόλος του εκπαιδευτικού**

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού γίνεται πιο απαιτητικός. Ορίζεται ως συν-κατασκευαστής της γνώσης κάτι που συνεπάγεται ότι απαιτείται από αυτόν να γνωρίζει καλά όχι μόνο τις αναπτυξιακά κατάλληλες πρακτικές αλλά και τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να οργανώνει διδακτικές παρεμβάσεις έτσι ώστε να τονίζεται όχι το 'τι' των γνωστικών περιεχομένων αλλά το 'πώς' και το 'γιατί'.

Ο εκπαιδευτικός καλείται να δημιουργήσει κατάλληλες συνθήκες ώστε να εξασφαλίζονται κίνητρα για όλα τα παιδιά, να οργανώσει ελκυστικές μαθησιακές εμπειρίες που έχουν νόημα και ενδιαφέρον για τα παιδιά μέσα σε πνεύμα συνεργασίας, ενθάρρυνσης, εμπιστοσύνης και αποδοχής. Υποστηρίζει την προσέγγιση της γνώσης μέσα από το

παιχνίδι, τη διερεύνηση, την αξιοποίηση διαφόρων πηγών πληροφόρησης, τη συζήτηση, την ανταλλαγή απόψεων, τη δημιουργία και παρουσίαση ιδεών. Αξιοποιεί τις προϋπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες ως σημείο εκκίνησης επιδιώκοντας τη διεύρυνση και τον εμπλουτισμό τους. Λειτουργεί συντονιστικά, υποστηρικτικά, συνεργατικά, καθοδηγητικά, συνδιερευνητικά υποστηρίζοντας την ενεργητική συμμετοχή των παιδιών στη μαθησιακή διαδικασία.

Το ΔΕΠΠΣ μπορεί να χαρακτηριστεί:

- **παιδοκεντρικό**

Το πρόγραμμα λειτουργεί με αφετηρία τις ανάγκες, τα βιώματα και τα ενδιαφέροντα των παιδιών και σύμφωνα με τις δυνατότητες-ικανότητές τους.

Η διαπραγμάτευση του θέματος από διάφορες οπτικές γωνίες γίνεται με τη μορφή της εργαστηριακής και διερευνητικής διαδικασίας. Αυτή η πορεία εργασίας προσιδιάζει στην πορεία εργασίας που εφαρμόζει ένας ερευνητής. Με την παιδαγωγική εργασία αυτού του τύπου προάγεται η ιδέα της αυτομόρφωσης και ο μαθητής εξοικειώνεται με την τεχνική της διερευνητικής μεθόδου.

Παρόλο που, στα προγράμματα, προτείνονται δραστηριότητες, αυτές είναι ενδεικτικές αφού πολλές προκύπτουν από τα ενδιαφέροντα των παιδιών και τα τρέχοντα γεγονότα. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέγει από τις προτεινόμενες δραστηριότητες ή να σχεδιάζει παρόμοιες διαθεματικές σύμφωνα με τις επιδιώξεις του προγράμματος, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών της τάξης του.

Με τον τρόπο αυτό

- η παρεχόμενη γνώση συνδέεται με την καθημερινή ζωή και την κοινωνική πραγματικότητα,
- προάγεται η γνώση, η κατανόηση, η ανάπτυξη και καλλιέργεια δεξιοτήτων και στάσεων,
- εξασφαλίζεται η ενεργητική συμμετοχή όλων των παιδιών (π.χ. παιδιά με ειδικές ανάγκες, παιδιά με ιδιαίτερες ικανότητες...),
- δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να παίρνουν πρωτοβουλίες και τα βοηθά ώστε να γίνουν ανεξάρτητα και υπεύθυνα

- **ευέλικτο**

Στα θετικά του νέου αναλυτικού προγράμματος πρέπει να πιστώσουμε την ευελιξία την οποία παρουσιάζει καθώς κατά την προσέγγιση διαφόρων θεμάτων η διάρκειά τους μπορεί να διαφοροποιηθεί ή και να διακοπούν αν

- ο χρόνος δεν επαρκεί για την ολοκλήρωσή τους
- οι στόχοι τους καθίστανται ανέφικτοι
- το ενδιαφέρον των μαθητών μειώνεται αισθητά.

Μπορεί να προσαρμοστεί στις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα, τις ικανότητες και τις κλίσεις των παιδιών αυτής της ηλικίας όπως επίσης και σε τοπικές συνθήκες. Οι επιδιώξεις των προγραμμάτων οδηγούν σε κατάλληλες αναπτυξιακά πρακτικές σε χρήσιμες και διερευνητικές δραστηριότητες διαθεματικού χαρακτήρα που έχουν νόημα για τα ίδια τα παιδιά ώστε να αναπτύσσουν την προσωπικότητά τους, να κοινωνικοποιούνται, να γνωρίζουν τον κόσμο στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον.

- **ανοιχτό**

Δεν περιλαμβάνει ημερήσιο πρόγραμμα. Αυτό σημαίνει ότι από το ένα μέρος παρέχεται ευρύτερο πλαίσιο διακριτικής ευχέρειας και συνεπώς περισσότερη ελευθερία σε ότι αφορά τον καθορισμό των ημερήσιων δραστηριοτήτων με γνώμονα τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος, ενώ από το άλλο μέρος το νέο αναλυτικό πρόγραμμα αφήνει περιθώρια συλλογικής δράσης με συμμετοχή των παιδιών και με βάση της ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους. Έτσι το παιδί από πολύ μικρή ηλικία συνηθίζει να παίρνει πρωτοβουλίες, να αναπτύσσει τις διαπροσωπικές του σχέσεις, να παίρνει αποφάσεις και με τον τρόπο αυτό να εξασκεί τη δημιουργικότητά του και να καθίσταται υπεύθυνο και ελεύθερο.

Εφαρμόζεται σε ένα πλαίσιο που καθορίζεται από τις ακόλουθες βασικές αρχές

- Να προκαλεί το ενδιαφέρον για τη μάθηση και να προάγει, τη γνώση, την κατανόηση και την ανάπτυξη και καλλιέργεια δεξιοτήτων, στάσεων και αξιών
- Να ενθαρρύνει την πρόσβαση σε ποικίλες πηγές της γνώσης, την επιλογή και τη χρήση ποικίλου υλικού, την προσέγγιση και παρουσίαση διαφόρων θεμάτων με πολλούς τρόπους
- Να δίνει ευκαιρίες στα παιδιά να χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους, να εξασκούν τις δεξιότητές τους και να συνεχίζουν να μαθαίνουν διαρκώς προάγοντας την αναζήτηση, την αιτιολόγηση, την κριτική σκέψη, τη λήψη αποφάσεων, τη λύση προβλημάτων

- Να επιτρέπει στα παιδιά να κάνουν λάθη, να μην επιδιώκει την εξασφάλιση των 'σωστών' απαντήσεων αλλά να αξιοποιεί ανάλογα τα λάθη τους κατά τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού έργου
- Να δίνει ευκαιρίες στα παιδιά να αναπτύσσουν και να εκφράζουν ιδέες, συναισθήματα με πολλούς τρόπους, όπως με το παιχνίδι, τη δραματοποίηση, τη γραφή, τη ζωγραφική κ.ά
- Να ενισχύει την αυτοαντίληψη και αυτονομία
- Να στηρίζει το ρόλο της γλώσσας σε όλα τα προγράμματα
- Να αναδεικνύει το παιχνίδι ως τον πυρήνα όλου του προγράμματος
- Να ενσωματώνει, όπου είναι δυνατόν, την τεχνολογία στις διάφορες δραστηριότητες του προγράμματος και να αξιοποιεί ποικιλία πηγών πληροφόρησης όπως το διαδίκτυο
- Υποστηρίζει τη διατήρηση και το σεβασμό της πολυπολιτισμικής ταυτότητας εντάσσοντας στοιχεία από αυτές, αφού βασίζεται στα ενδιαφέροντα των παιδιών

Κριτική θεώρηση

Το ΔΕΠΠΣ είναι ένα πρόγραμμα ευέλικτο, παιδοκεντρικό, αφήνει μεγάλα περιθώρια ελευθερίας τόσο στους μαθητές όσο και στο/η νηπιαγωγό για ανάληψη πρωτοβουλιών, αναζητήσεων και δημιουργικότητας.

Ενθαρρύνει τη συνεργατική μάθηση, την επίλυση προβλημάτων, αξιοποιεί το ελεύθερο παιχνίδι.

Στηρίζεται στη διαθεματική προσέγγιση της γνώσης η οποία ευνοεί την ενεργητική μάθηση, την αναπτυξιακή πορεία των μαθητών και ιδιαίτερα των αδύνατων και των αλλοδαπών, την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης, το θετικό κλίμα των σχέσεων εκπαιδευτικών-παιδιών, καθώς και μεταξύ των παιδιών, τη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών.

Υποστηρίζει τη διατήρηση και το σεβασμό της πολυπολιτισμικής ταυτότητας εντάσσοντας στοιχεία από αυτές.

Στοχεύει προς την ανάπτυξη όλων των τύπων νοημοσύνης, αντιμετωπίζοντας τα παιδιά σαν ενιαίο όλο.

Παρέχει ενοποίηση περιεχομένου και διαδικασιών ευνοώντας την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και του λόγου των παιδιών

Δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην αξιολόγηση. Θα πρέπει να αναφερθεί πως είναι η πρώτη φορά που γίνεται αυτό σε ελληνικό πρόγραμμα προσχολικής αγωγής.

Μετά από όσα αναφέρθηκαν εύλογα θα αναρωτιόταν κανείς αν είναι το καλύτερο πρόγραμμα σπουδών για το νηπιαγωγείο. Στη βιβλιογραφία αναφέρεται ότι δεν στοιχειοθετείται ερευνητικά καμία απόδειξη για κάτι τέτοιο και μάλιστα 'η τυχόν θετική απάντηση θα κινούνταν στο πεδίο της μεταφυσικής πίστης μα και η αρνητική θα υποδήλωνε την κακοπροαίρετη διάθεση από την πλευρά του κρίνοντος'.

Εκείνο που μπορεί να αναρωτηθεί κάποιος από τη θέση του κρίνοντος είναι αν έχουν δημιουργηθεί οι συνθήκες εκείνες που θα καταστήσουν εφικτή την κατά το δυνατό πετυχημένη εφαρμογή του.

Ένα πρόγραμμα διαθεματικής προσέγγισης απαιτεί σχεδιασμό και προετοιμασία απαιτητική και πολύπλοκη. Ο εκπαιδευτικός απαιτείται να έχει ευρύτατες δυνατότητες στην επιλογή του διδακτικού του υλικού. Αρχικά πρέπει να επιλεγεί το κατάλληλο θέμα το οποίο να παρουσιάζει ενδιαφέρον, να επιλεγούν τα κατάλληλα μέσα και υλικά, να οργανωθεί ανάλογα ο χώρος και να παρουσιαστεί το θέμα. Η τελευταία φάση στον προγραμματισμό είναι ο έλεγχος της μάθησης.

Ο εκπαιδευτικός αποτελεί το κλειδί για την όποια διδακτική διαδικασία και για τη λύση των προβλημάτων που προκύπτουν κάθε φορά. Από την επαρκή κατάρτισή του θα εξαρτηθεί η αποτελεσματική επιλογή της κατάλληλης για κάθε περίπτωση διδακτικής διαδικασίας.

Είναι φανερό ότι για μια επιτυχημένη εφαρμογή του προγράμματος θα πρέπει να έχουν επιμορφωθεί κατάλληλα οι εκπαιδευτικοί. Μπορούν άραγε οι εκπαιδευτικοί να ανταποκριθούν σε όλη αυτή τη διαδικασία, έχουν επιμορφωθεί κατάλληλα, ή θα οδηγηθούν πίσω σε πρακτικές που τους είναι πιο οικείες όπως η ενιαία συγκεντρωτική διδασκαλία;